

Tajemství vojenského kufříku

Jan Prokop

Přemýšleli jste někdy nad tím, jaké hrozné okamžiky museli prožívat vojáci za 2. světové války? Dokážete si vůbec představit, jak pro ně muselo být těžké loučení s jejich nejbližšími a přitom vědět, že se možná už nikdy neuvidí? Tyto otázky mě napadaly, když jsem si v roce 1996 četla plakát, který zval na besedu s jedním bývalým příslušníkem československého zahraničního letectva na západě právě za 2. světové války. Jmenoval se Jan Prokop. Tato pozvánka mě velice zaujala a hned jsem byla rozhodnuta, že na tu besedu určitě půjdu. 2. světovou válku jsem nikdy neměla moc ráda, protože mě odpuzovaly jednak hrůzy, které se v této době odehrávaly, jednak skutečnost, že se něco takového vůbec mohlo stát a navíc tak nedávno. Ale tato beseda mě něčím velmi přitahovala, a dokonce jsem se na ni začala těšit!

Nastal den D. Z domova jsem vyrazila o něco dříve s tím, že se ještě krátce projdu po městě. Bylo krásné letní odpoledne, všude vládla pohoda a klid. Lidé spokojeně odpočívali na svých zahrádkách nebo skotačili u vody. Cítila jsem se tak volně, že bych málem zapoměla na svůj hlavní cíl, kterým byla malá kavárnička v jedné zapadlé uličce, kde se měla konat ona beseda. Rychle jsem tam zamířila. Kdybyste nevěděli, že tu ta kavárna je, přešli byste ji bez povšimnutí, protože na ni neupozorňoval ani žádný velký blikající nápis nade dveřmi ani nic jiného. Zastavila jsem se tedy před nic neříkajícími dřevěnými dveřmi a zabrala jsem za kliku. Dveře se se slabým vrznutím otevřely a já jsem vešla do tichého prostoru osvětleného nástěnnými lampami. Při prvním pohledu do místnosti jsem se lekla, že jsem si spletla místo konání, nebo že bych si spletla datum? Vytáhla jsem z kabelky lístek s údaji o besedě, ale všechno souhlasilo. Vstoupila jsem s nejistým pocitem dále do místnosti. Nikdy dříve jsem tu nebyla. Opravdu to byla jen malá kavárnička s pár nádherně vyřezávanými stoly, okolo kterých stály vždy tři nebo čtyři stejně vypadající židle. Vzadu v rohu byl malý bar, za kterým stál mile vyhlížející číšník mladého věku. Když jsem si prohlížela obrázky krajiny visící na zdech, všimla jsem si jediného hosta kavárny. Seděl za nejmenším stolem a četl si noviny. Začala jsem si ho lépe prohlížet a mou pozornost upoutala jeho uniforma, kterou měl na sobě. Byla to vojenská uniforma, a co mě na ní nejvíce zaujalo, byly tři medaile, které se mu hrdě blýskaly na prsou. Rozhodla jsem se, že za ním půjdu a na rovinu se ho zeptám, jestli není pan Prokop. On po mé otázce klidně vzhlédl, prohlédl si mě od hlavy až k patě a pak tiše řekl, že pokud ví, tak ano. Spadl mi kámen ze srdce. Pobídl mě, abych se posadila a zeptal se, jestli si něco nedám. Já mu poděkovala, ale odmítla jsem, protože jediné, nač jsem měla chuť, byl jeho příběh. Oba jsme mlčeli. Já se bála něco říct a on asi nevěděl, jak začít. Urputně jsem ho sledovala, ale on si toho nevšiml, nebo nechtěl všimnout. Po chvilce jsem se ho odhodlala zeptat, jestli by byl ochoten vyprávět svůj určitě velmi zajímavý příběh z 2. světové války jen jednomu člověku. On se ptal, jestli ho chci opravdu slyšet. Horlivě jsem přikývla. Pan Prokop maličko smutně prohlásil, že už stejně asi nikdo jiný nepřijde, napil se a začal mi svým trochu drsným, ale milým hlasem vyprávět.

„Narodil jsem se 19. listopadu 1911 v Plzni. Až na období 1. světové války jsem měl moc hezké dětství. Od útlého věku jsem se zajímal o letadla. Vrtalo mi hlavou, jak je možné,

že se taková kovová konstrukce umí udržet ve vzduchu a spousta dalších otázek. Když jsem byl starší, stal jsem se členem plzeňského leteckého klubu. Nebyl jsem pilot, jak by se možná zdálo, ale letecký zbrojář. Někdo by si mohl říct, že to byla podružná práce, ale pozemní personál byl stejně tak důležitý jako práce pilotů. Starali jsme se o to, aby letadlo bez jediného problému v pořádku vzlétlo a zase se bez nesnází vrátilo. Moc mě to bavilo. V roce 1931, když mi bylo 19 let, jsem začal sloužit u letectva Československé armády. Dost jsem se tu spřátelil s jedním stejně starým hochem z Blovic. Jmenoval se Jiří Nedbal. Byl mechanikem, takže pracoval se mnou. Postupem času jsme se stali nejlepšími přáteli. On byl oporou mně a já zase jemu. Roky plynuly a my jsme byli spokojeni v letectvu. Jenže nic netrvá věčně.

Od roku 1933 se začala měnit politická situace a to hlavně v Německu. K moci se rychle dostávala strana NSDAP v čele s Adolfem Hitlerem, který zde nastolil nacistickou totalitu. V této době v českém pohraničí, v Sudetách, žilo velké množství Němců, kteří se začali hlásit k nacismu, protože se jim mimo jiné líbila idea, že německá rasa je všem ostatním rasám nadřazena. Hitlerova moc rapidně stoupala, jelikož za jeho vlády rostlo také hospodářství. Začal jsem cítit ze strany Německa určitou hrozbu, ale uklidňoval jsem se tím, že náš stát je dost silný na to, aby se těmto politickým změnám ubránil. Neklid ve mně ale setrval dál. Začali jsme s Jirkou tušit, že se něco bude dít, protože v Československé armádě bylo najednou nějak živo.

Netrvalo dlouho a naše tušení se splnilo. Stalo se to v říjnu 1938, kdy došlo k připojení Sudet k sousední říši. Německé zločiny vyvrcholily v březnu následujícího roku, kdy zanikla Československá republika a vznikl Protektorát Čechy a Morava. Absolutně jsem s nacisty nesouhlasil, ale bohužel jsem nemohl nic dělat. A to mě právě štválo! Armádu nám Hitler zrušil a já chtěl něco podniknout. Ve svých 28 letech jsem musil učinit nejtěžší rozhodnutí mého života.

Bylo to v květnu 1939, když jsem se rozhodl, že uteču do Polska k Cizineckým legiím. Snažil jsem se přemluvit Jirku, aby utekl se mnou, ale on trval na tom, že svou vlast neopustí. Tak jsme se tedy rozloučili a já jsem se vrátil domů k rodičům, abych si sbalil pár věcí. Když se rodiče dozvěděli, co mám v plánu, málem je trefil šlak. To si ani nedovedete představit. Věděl jsem, že dostat se přes hranice, které byly od podzimu 1938 uzavřeny a přísně hlídány, bude asi oříšek, ale mé odhodlání nemohlo jen tak něco zviklat. Dodnes si to loučení přesně pamatuji. Oba rodiče měli v očích slzy a nechtěli mě pustit. Já ale musel.

Maminka s tátou mě doprovodili na nádraží. Naposledy jsme se objali a já nastoupil do vlaku. Byl to ten nejsmutnější okamžik. Dlouho jsme si mávali, dokud mi nádraží nezmizelo zcela z dohledu.

Vlakem jsem dojel skoro až na hranice. Vystoupil jsem v nějaké malé vesničce a pěšky se vydal k tomu velmi úzkému pásu hranic přímo sousedících s Polskem. Všude byl plot a ostnaté dráty. Představa, že mě tu někdo chytí, mě děsila, ale já to přece musel zvládnout. Počkal jsem si, až se setmí a pak jsem vylezl na ten největší strom, u kterého jsem si všiml, že jeho větve sahají až za plot. Pomaličku jsem se tedy sunul po té nejsilnější a nejdelší větvi, až jsem se dostal na druhou stranu. Seskočil jsem na zem a rychle utíkal lesem pryč. Zastavilo mě až to, že jsem byl příliš vyčerpaný. Našel jsem si suché místo pod nějakým keřem a okamžitě usnul. Další den bylo opravdu krásně a já vyrazil směrem ke Krakovu. Cestou mě nezastihlo nic zlého, což mě dost udivovalo, ale byl jsem za to opravdu rád. Konečně se

přede mnou objevil Krakov. Hned jsem se šel na konzulát přihlásit do Československé zahraniční armády. Bylo to 6. června 1939. Předložil jsem svůj dokument, který potvrzoval, že jsem pracoval jako letecký zbrojír v Československé armádě s hodností štábního rotmistra, a přijali mě do stejné funkce. Předválečné Československo přitom nepojily se severním sousedem zrovna přátelské vazby.

Ubytovali mě v kasárnách a já byl rád, že jsem tu cestu až sem zvládl. Poprvé od odjezdu se mi zastesklo po domově. Vytáhl jsem z kufříku pohlednici s vyobrazením Plzně a vzpomínal na ty chvíle, kdy jsem s rodiči trávil letní dny na zahrádce, jak jsem se poprvé potkal s Jirkou, nebo jak jsem začal pracovat u letectva. Bylo mi smutno. Smutek ale zase přešel a já se začal starat o to, co bude dál. Do Krakova denně přicházelo mnoho Čechoslováků a já jsem upozoroval, že jich spousta zase mizelo. Snažil jsem se zjistit, kam odcházejí, a tak jsem se i přes částečnou jazykovou bariéru, kterou jste určitě také někdy zažila, dozvěděl, že byly s Francií domluveny lodní transporty dobrovolníků, kteří byli ochotni na francouzském území vstoupit do Cizinecké legie. Co myslíte, že jsem udělal, slečno? Samozřejmě jsem si okamžitě opatřil lístek a pospíchal do přístaviště, protože nejbližší transportní loď měla vyplout ještě ten den. Pluli jsme přes celé Polsko po Visle a já se nemohl dočkat, až uvidím moře. Když jsme ale dopluli do největšího polského přístavu Gdaňsk, čekala nás strašlivá podívaná. Celé město bylo rozbombardované. Všude bylo ticho a my jsme cítili pach smrti. Radši jsme rychle propluli na širé moře a Gdaňsk nechali za sebou.

1. září pak oficiálně začala 2. světová válka.

Cesta se zdála být nekonečná, ale nakonec jsme přece jen dorazili k francouzským břehům. Dostal jsem se k letecké stíhací jednotce Československé zahraniční armády stíhací peruti III./3 v Cormeilles en Vexin na severu Francie. U této jednotky jsem prožil své první Vánoce a Velikonoce daleko od domova a svých blízkých. A teď se vám, slečno, musím s něčím pochlubit. Na jaře roku 1940, myslím, že to bylo přesně 21. května, se mi podařilo něco, za co jsem později dostal francouzský válečný kříž – Croix de Guerre. Ten den bylo krásné jarní počasí a najednou se rozezněly sirény, které upozorňovaly na nálet. Blížila se letadla německého bombardovacího svazu. Všichni vzali nohy na ramena a běželi se schovat. Možná to bude znít bláznivě, ale já se schovat neběžel. Naopak, dostal jsem šílený nápad... Podařilo se mi nahodit jednu svěřenou stíhačku Morane 406, ale musel jsem z ní zase rychle vyskočit, protože kolem mě začaly dopadat první bomby. Bylo to strašné, ale i přes velký strach jsem se chopil kulometu a jeden z útočících bombardovacích dornierů typu Do-17 se mi podařilo zasáhnout. Vůbec jsem tomu nechtěl věřit!! Já, „pilot bez křídel“, jsem zasáhl nepřátelské letadlo!!!! Najednou jsem viděl ohromný výbuch v nedalekém lese – povedlo se... Potom jsem se teprve běžel schovat, ale už to ani nebylo třeba, protože „náckové“ to stejně vzdali. Všichni vojáci se vyřítili z úkrytu a najednou jsem se ocitl vysoko nad zemí, to jak mě nadhazovali a poponášeli za můj hrdinský čin. Jak už jsem dříve uvedl, ihned po tomto činu mi můj francouzský velitel připnul na uniformu jedno z nejvyšších francouzských vyznamenání – válečný kříž. Za ten samý čin jsem ještě obdržel jako vůbec první příslušník pozemního personálu letectva také Československý válečný kříž, ale to bylo mnohem později, to bych předbíhal ve vyprávění.

Jenže Německo tak zesílilo, že mu po 6 týdnech tvrdých bojů podlehl i Francie. 21. června 1940 bylo dohodnuto francouzskými špičkami a německými vyjednávači příměří. 25.

června byla pak válka s Německem skončena. Spousta z nás měla po tomto činu slzy v očích. Jak jsme Němce nenáviděli!!!

Protože Francie našim oddílům už nemohla nijak pomoci k fungování, byli jsme postupně převáženi do Velké Británie k dalším bojům. Zde začaly rychle vznikat útvary Československých letců. Jednalo se přitom o útvary RAF, což znamená Královské letecké útvary. Hned po příjezdu do Anglie jsem si sehnal slovník, protože anglicky jsem neuměl ani slovo. Ale učil jsem se rychle a po pár týdnech má angličtina byla již na přijatelné úrovni. Když pak dne 25. 10. 1940 byla podepsána československo-britská dohoda o československé branné moci, stal jsem se oficiálním členem RAF. Sloužil jsem u 312. stíhací perutě v Duxfordu pod vedením Jána Ambruše za naši stranu a Franka Tysona za stranu britskou. Hned po vstupu do této perutě každý dostal malou modrou Vojenskou knížku, uniformu s odznakem královského letectva a dřevěnou vykládanou krabičku, ve které jsem našel kovovou tabatěrku se siluetou britských ostrovů. Tabák jsem si ale musel opatřovat sám. Obzvláště se mi líbily letecké rukavice RAF, které jsem dostal spolu s uniformou. Skoro jsem je nesundával. Večer jsme často chodili do kantýny na drink. Byla tam moc hezká servírka. Jednou mi věnovala nápojový lístek. Asi abych na ni nezapomněl. Jinak jsme se stravovali v jídelně, do které jsme si nosili svoje příbory.

Samozřejmě Němci podnikli nálety i na Londýn. Bylo to v období mezi 10. červencem a posledním říjnem v roce 1940. Tehdy to město schytalo velmi tvrdě, avšak brzy se z toho zase dostalo. Ale zpátky do Duxfordu. Naše jednotka se záhy přestěhovala na letiště Speke u Liverpoolu a všichni jsme se museli přeškolit na letouny Hawker Hurricane Mk. I., což netrvalo moc dlouho, protože jsme byli vesměs oštěřeni „rváči“ z francouzské kampaně. Řeknu vám, to byly stroje.

312. stíhací peruť samozřejmě zažila také úspěchy, ale bohužel i ztráty a omyly, jako třeba sestřelení vlastního Blenheimu. Koncem roku 1940 byl jmenován novým velitelem perutě Evžen Čížek a hlavní náplní útvaru se stala ochrana konvojů. Postupně se ve velení vystřídali ještě Jan Klán a Alois Vašátko. Ten poslední byl podle mého ze všech velitelů nejlepší. Opravdu výborný chlap. Mám doma dokonce jeho fotografii. Vašátko vedl peruť až do doby, kdy byl založen Československý stíhací wing, kde nastoupil ve funkci Wing Commandara, jako první velitel této vyšší letecké jednotky. Samozřejmě jsem v tom wingu byl také, protože mechanici měli nezastupitelnou úlohu. Kdo by jim opravoval stroje? Rok 1941 byl ve znamení doprovodů bombardérů nad severní Francií, kde se piloti již na zastaralých Hurricanech utkávali s mnohem vyspělejší nepřítelem. Když jsem viděl ty trosky letadel, které se ještě dokázaly vrátit zpět, tak jsem se divil, jak poručík Kučera dokázal získat pár vzdušných vítězství. Bojovali jsme opravdu statečně. Nejlepší na tomto roce bylo mé povýšení na poručíka dne 28. října. Z roku 1942, to mi bylo už 31 let, vám toho, slečno, moc nepovím. Nějak nevím co. Snad jediné, co by stálo za zmínku, je obojživelný útok britsko-kanadských jednotek na město Dieppe ve Francii ze dne 19. 8., kde jsme utrpěli hroznou porážku. Britské tanky Churchill se ukázaly být proti německé výzbroji zastaralé a naši ze tří čtvrtin padli. 312. peruť měla ještě horší ztráty než 310.. Často jsem litoval toho, že jsem jenom zbrojař, ale po této porážce už ne. Muselo to být strašné. V roce 1943 se situace trochu uklidnila. Tedy aspoň z mého pohledu. Na jaře jsem si vzpomněl, že bych konečně mohl napsat domů, že žiji a kde se teď momentálně vyskytuji. Jen jsem doufal, že jsou rodiče

živí a zdraví a pořád bydlí v tom samém domku v Plzni. Koupil jsem poštovní známky, velikonoční pohlednici a hned ji poslal.

Rok 1944 byl ve znamení příprav na velkou letní akci. Chystal se totiž útok na Normandii. Od ledna jsme museli jen opravovat, upravovat a doplňovat. Ale vyplatilo se. 6. června to vypuklo. Spojenci, tedy všichni, kdo bojovali proti nacistům, měli obrovskou převahu nad Němci. Nejdříve se jim podařilo vytlačit nacisty z ostrovů mezi Británií a Francií a poté měli úspěch i na francouzské pevnině. Dopomohla k tomu jistě i Hitlerova nerozhodnost, protože on tuto akci považoval několik dní po prvním útoku za předstíranou. Určitě se divíte, slečinko, jak si to Hitler mohl myslet, když jeho vojáci celou dobu prohrávali a umírali. No zcela jednoduše. Spojenci totiž přeformulovali informace pro německé donašeče tak, že se Hitler dozvěděl, že útok proběhne úplně jindy a jinde. No a tak se domníval, že ta napadená Normandie je jen pouhá krycí akce, aby odpoutali jeho pozornost. Proto tam neposlal své nejsilnější jednotky, což zajistilo Spojencům místy absolutní převahu ve vodě i ve vzduchu. Boje skončily 25. srpna 1944 drtivým vítězstvím Spojenců. To bylo slávy. Následně mě pak 28. října povýšili na nadporučíka, v listopadu jsem dosáhl 33 let a najednou tu byl rok 1945.

Zapomněl jsem vám říct, že v Británii jsem absolvoval všelijaké kurzy, díky kterým jsem mohl pracovat se stroji více značek. Například v roce 1942 jsem prošel školením Rolls-Royce motorů i jinými kurzy.

Jak už jsem zmínil, nastal rok 1945. V tomto roce pro mě byly zásadní dvě události. Tou první byl, jak asi tušíte, tak dlouho očekávaný konec války. Nemohl jsem uvěřit, že jsem se dočkal. Opravdu. Dne 7. května byl ve francouzském městě Remeši podepsán Akt bezpodmínečné kapitulace nacistického Německa. Už bylo taky na čase. Konečně jsme se mohli všichni vrátit domů a žít svůj vlastní život. V Británii jsem nicméně musel ještě chvíli zůstat, protože mi mělo být uděleno pár medailí, konkrétně hvězda kampaně, britská válečná medaile a britská medaile Za obranu. A ještě jsem neměl za sebou tu druhou zásadní událost. Tou bylo složení zkoušky dospělosti nebo, jak se dnes říká, maturity. Ano, já jsem v Británii stihl chodit ještě do československé státní střední školy. Vše nakonec dobře dopadlo. Já úspěšně odmaturoval a rychle odletěl domů.

Po příletu do Československa jsem nejdříve pospíchal domů. Nevěděl jsem, zda jsou moji rodiče naživu, celou válku jsem o nich neměl žádnou zprávu. Řeknu vám, bylo to nádherné shledání. Měli jsme si dlouho a dlouho co vyprávět. Tatínek byl na mě velmi hrdý, hlavně na má vyznamenání. Všude se jimi a mnou chlubil... Kdyby věděl, že přijde doba, kdy po hrdinech mého typu neštěkne ani pes. Čekala na mě jediná smutná zpráva: Jirka válku nepřežil. Byl vážně zraněn a na následky zemřel.

Dne 1. ledna 1946 jsem byl povýšen na kapitána leteckého zbrojnictva a dostal jsem ještě několik medailí. Za chrabrost, Za zásluhy a Československý válečný kříž za to sestřelené letadlo ve Francii, jak jsem vám říkal. Už mi nic nechybělo. Kéž bych teď mohl říct: „A žil jsem šťastně až do dnešního dne.“ Jenže to nebyla pravda.

Jak asi víte ze školy, v únoru 1948 se dostala k moci komunistická strana. A protože byli „západáci“ poučným režimem považováni za faktické, domnělé, nebo potenciální nebezpečí jako celek, chtěl jsem opustit republiku a vrátit se zpátky do Velké Británie. Bohužel byl můj plán nějakým komunistickým přísluhovačem vyzrazen, a tak jsem skončil za mřížemi za pokus o útěk do zahraničí. Ve vězení jsem strávil celkem 17 let. Když jsem byl

propuštěn, pracoval jsem na nádraží jako elektrikář. Doufám, že se lidstvo poučilo a už nikdy žádná válka nevypukne. Už mě nenapadá nic, co by Vás mohlo zajímat. Chcete ještě něco vědět?“

Já jen pomalu zavrtěla hlavou. Byla jsem trochu v šoku. On prohlásil, že to tedy bude asi všechno. Poděkovala jsem mu za poutavý příběh, pan Prokop mně za pozornost, popřála jsem mu mnoho zdraví a štěstí a odešla domů.

Co dodat na závěr? Příběh Jana Prokopa mě neskutečně zaujal. V mnoha okamžicích jsem měla slzy na krajíčku. Na tohoto člověka bychom určitě neměli zapomínat nejen pro to, co vykonal, ale i pro jeho vlastnosti. Věřím, že lidstvo žádnou další válku nedovolí. Ale kdo ví? Ve světě se bojuje neustále. Jen to možná mnozí z nás nevnímají.

Lucie Veselá, studentka Gymnázia Jana Palacha Mělník, 16 let